

УДК 343.97

Філей Ю.В.¹, Черкашин І.І.²

¹ доц. НУ «Запорізька політехніка»

² асп. НУ «Запорізька політехніка»

ЗАПОБІГАННЯ ПРИВЛАСНЕННЮ, РОЗТРАТІ МАЙНА АБО ЗАВОЛОДІННЮ НИМ ШЛЯХОМ ЗЛОВЖИВАННЯ СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ

Одним із завдань Кримінального кодексу України є запобігання кримінальним правопорушенням (ч. 1 ст. 1 КК України). Для здійснення цього завдання Кримінальний кодекс України визначає, які суспільно небезпечні діяння є кримінальними правопорушеннями та які покарання застосовуються до осіб, що їх вчинили. Ефективність кримінального закону визначається рівнем досягнення тих цілей та завдань, які перед ним поставлені.

В.П. Ємельянов слушно наголошує, що кримінально-правові засоби захисту права власності досягаються: 1) шляхом встановлення кримінально-правових заборон, які служать юридичною підставою захисту права власності кримінальним законодавством та 2) шляхом встановлення в діях особи ознак складу злочину, притягнення її до кримінальної відповідальності, відшкодування шкоди і попередження таким чином вчиненню нових злочинів в порядку спеціальної і загальної превенції.

Запобіжна функція кримінального закону є одним з елементів у механізмі попередження злочинності (правові заходи). Запобігання у цьому напрямі повинні забезпечувати положення ст. 191 КК України, що безпосередньо передбачають кримінальну відповідальність за привласнення, розтрату або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем.

Службова особа здійснює діяльність, взаємодіючи з суб'єктами і об'єктами через використання сукупності своїх функцій. Саме при встановленні порушення цих функцій (зловживанні) можна ставити питання про відповідальність службової особи. Отже, кримінальна відповідальність за ч. 2 ст. 191 КК України виконавця може наставати тільки у випадку, якщо він є 1) службовою особою і 2) при цьому мало місце зловживання обумовленими його службовим становищем обов'язками.

Під час застосування заходів кримінально-правового реагування слід виходити не тільки з того, яких результатів з їх допомогою досягає держава в протидії злочинності, але й враховувати, наскільки вони відповідають гуманістичним поглядам суспільства на певному етапі.

Суть спеціально превентивного впливу кримінального закону полягає в тому, що за допомогою застосування тих чи інших правообмежень особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, певною мірою утримується від повторного порушення кримінально-правової заборони. Мета загального запобігання містить у собі утримання від вчинення кримінальних правопорушень інших (крім засуджених) осіб.

Однак, ще раз наголошуємо, що неправильно обмежувати широкий і різноманітний вид соціальної діяльності щодо попередження привласненню, розтраті або заволодінню чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем тільки кримінально-правовим аспектом. Попередження злочинів – завдання не тільки правоохоронних органів. Його вирішення лежить в площині корінних перетворень суспільства (насамперед у сфері економіки, соціального життя, ідеології, виховання людини).

На першому плані завжди перебувають саме ці заходи, котрі хоча безпосередньо і не впливають на злочинність, але є основою, яка сприяє її поступовому скороченню. Кримінально-правові заходи є лише одними з численних ланок у процесі протидії злочинності, тобто кримінальний закон виконує службову роль у протидії злочинності. Отже, чим більше осіб, які не мають досить стійкої системи позитивних ціннісних орієнтацій, упевнені в тому, що за свої протиправні дії вони не залишаться безкарними, тим менше їх зважиться на вчинення кримінального правопорушення. Тому одним фактом притягнення винних до кримінальної відповідальності, незалежно від того, якій меті при призначенні покарання віддається пріоритет, певним чином забезпечується реалізація і спеціально превентивних, і загально превентивних інтересів.

Ефективність загальної превенції, можливо, невелика, однак не можна стверджувати, що в наш час зникли люди, які не вчиняють кримінальних правопорушень через страх кримінального покарання за їх скоєння.

Однією з необхідних передумов ефективного превентивного впливу кримінального закону є суворе дотримання вимог ст. 65 КК щодо призначення покарання в межах, установлених у санкції статті Особливої частини, яка передбачає відповідальність за вчинене кримінальне правопорушення. Врахування цієї вимоги припускає насамперед те, що в кожному конкретному випадку суд повинен орієнтуватися на ті види та обсяги покарання, які передбачені відповідною санкцією кримінального закону. Тобто санкція повинна бути загальнообов'язковою. Однак не можна

говорити про загальнообов'язковість кримінально-правових санкцій тоді, коли в Загальній частині КК міститься стільки можливостей для їх часткового чи повного незастосування. Звичайно, закон повинен надавати суддям можливість вибору для того, щоб обвинувальний вирок міг відповідати ступеню тяжкості злочину та особі винного. Однак подібне не повинно виходити за межі соціальної обгрунтованості і підірвати загальнозапобіжну функцію закону.